

ACC. N:R M. 16361:1-13.

Landskap: Småland Upptecknare: Fabian Karlsson, Väckelsång
Härad: Konga Berättare: " " "
Socken: Väckelsång Berättarens yrke: lantbrukare
Uppteckningsår: 1963 Född år 1894 i Väckelsång

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Ungdomens nöjesliv. s. 1-13.

(Fri appb.)

Skriv endast på denna sida.

17/12-63

M. 16361.

Boaryd, Väckelsång den 16 dec. 1963.

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforsk-
ning vid Lunds universitet

Folklivsarkivet,
Lund.

Jag sänder här uppteckningar
från Väckelsång rörande ungdomens
nöjesliv.

Hoppas det kan bli till nytta för en
blivande frågelista.

Högaktningsfullt
Fabian Karlsson.

Ungdomens nöjesliv.

Det allra första man kan spåra om ungdomens nöjesliv går tillbaka till år 1816. Då Carl Stellan Körner var landshövding i Kronobergs län utkom en byordning för byalagen i länet, och denna byordnings paragraf 38 lyder så här:

"Ingen må, vid riksdalen 16 skillings plikt, tillåta någon lekstuga hos sig hållas; men vill byens ungdom någon gång gå tillsammans och roa sig, bör älderman och biträden därtill lov-giva, och under hela tiden, som högst 12 timmar vara må, övervara sammankomsten och vid ansvar tillse, att inget oväsende, oljud och förargelse sker, varför älderman också äger rätt, att

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

In uppt.

17/12-63

från detta nåje utsluta dem, som gjort sig kända för övermod eller osedligt uppförande.

Det har troligen från äldre tid varit vanligt, att ungdomen liksom haft rättighet att efter en auktion fått ha lekstuga i auktionsgården på kvällen.

Men efter det att 1816 års tyordning tillkommit blev det nog ej så lätt att ordna detta.

År 1817 hölls en auktion i Boarypldekkangård, men efter auktionen fick man ej ha någon lekstuga där. Då gingo ungdomen över till granngården, och den bonden lät utan tillstånd ungdomen roa sig där.

Detta upptogs illa, av äldermannen och bonden fick böta för att han olovandes hade upplåtit hus för lekstuga, och en

9. del av ungdomen, de voro inte bara från byn

utan även från andra byar, de blevo
rålagde att infinna sig på byastämman
och göra arbin för sitt tilltag.

Det är möjligt att man de första åren
efter byordningens tillkomst var strängare
med efterlevnaden av paragraf 38, men
att man längre fram ej blev så noggrä-
med, ty auktorisationserna tred är hundra-
det och in på början av 1900-talet.

Vid lekstugorna och dansarna för i tiden
hade man ibland s. k. dragningar. Det kunde
vara någon som sålt "normä" på en sak
f. ex. en gammal klocka eller annat, och det
skulle nu avgöras vem vinsten skulle tillfalla.

Vid jultiden har det ordnats med jul-
lekstugor för ungdomen. Det har ombelats
att på 1870- och 1880-talen har ungdomen

3. vid dessa sammankomster haft en del

traktering med sig till Latsobugan.

Dåarna (flickorna) skulle ha kringlor och herarna (pojkar) skulle tjuda på vin. När vi så komna fram på 1900-talet blir det "kopalägge", senare kallat "klumpagille". Någon eller några åtog sig att ordna det hela. Man skulle hyra in sig i någon gård, köpa kaffe och kakor till gillet. Det skulle bli kaffe med dopp en gång före dansens början och sedan en gång fram på natten. Sådana gillen var mest vanliga åren 1910 till 1920, och upp-tecknaren har varit med på många sådana nöjen.

I gamla tider och fram till början av 1900-talet var vågskålen den vanligaste samlingsplatsen för ungdomen.

4. Där kunde vara dans både på lördags-

och söndagskvällar, och någon gång även mitt i veckan. Sedan gamla tider har det varit dans och lekar i Boaryds vågskäl, och mycket ungdom har dragit dit. Uppvecklarna har sedan som liten gått till det närbelägna vågskålet och tittat på, och lyssnat till dragpelsmusiken. Vid vågskålet låg "löttestenarna", en stor, och en något mindre nästan äggformiga stenar, som pojkarna brukade pröva sina krafter på. Dessa stenar hade dåliga "faj" och den pojkens som kunde lyfta den stora stenen blev ju ansedd som en riktig bjässe. Lyftstenar har även funnits på andra platser, de har också varit en del kallat "drängslottar". På ungdomens samlingsplatser har man även haft en del andra idrottslekar för att pröva varandras krafter, nämligen "lötta på mast",

"Krånge havraskäppan" och "dra fingerprot" m. fl.

På kvarnbron vid Bekilskvarn har man också dansat för innan dansbanor blivit byggda. I Fiskebads by har ungdomen haft en samlingsplats på Aspekulle, där det finnes ett litet järnåldersgravfält med en mindre slät plan emellan gravhögarne. Där i Fiskestad har ungdomen i senare tid rest midsommarsång på en liten ångs-
bit med ett egendomligt namn, den kallas för "områskärningen". Dans kring midsommarsång har blivit vanligt först på 1900-talet.

Efter år 1910 kommo dansbanor till på flera ställen, och då blev det slut med dansen i vågskålen. I Boaryds by byggdes en dansbana år 1944. Förut hade byns och grannbyars ungdom haft roligt tillsammans, men nu hade

man cyklar mera allmänt, och ungdom
kommer från längre avstånd.

I Väckerängs samhälle hade rätt tidigt
byggts en skytteaviljong, och där ordnades
många dansställen.

Man har sommartiden sedan långt till-
baka haft logdanser. Nu är det en del
politiska ungdomsföreningar som ordnas
med logdans, vanligen på lördag kväll.

På vintern har man för haft innekansdans
i någon bondgård eller vanligtvis i någon
torpstuga. Då har pojkar "skramlat" ihop
till skurpenge, som kanske ibland blev ett
välkommet tillskott i ett fattigt folks kassa.

Nöjerna voro billiga för i tiden, de pengar
sitt spelmannen man ibland tog upp blev
undantaget en lördag för var och en, men
7. vanligen fick den med dragspel spel för inte.

Det har berättats, att ungdomen i Väckel-
srängs by ibland på 1870-talet brukade
samlas på planen vid sockenstugan fram-
för kyrkan. Detta var ju en högst spassande
lekplats. Kyrkoherden lär ha hållit straff-
predikan, som mest gick ut över spelmannen,
men ingenting hjälpte. Men så talade
han väl vid spelmannen, att han skulle
upphöra att spela där för ungdomen.

"Ja, när kyrkoherden ber mig väl, så skall
jag avstyra dansen där, men inget om jag
blir urskälld", sade spelmannen, och han
ordnade så att ungdomens samma-
komster vid kyrkan upphörde. När de
en lördagskväll kommit dit, då sågo
de en vit skepnad komma från kyrko-
gården mot dem, så de gav sig genast

8. iväg därifrån. Det var spelmannen, som

svept om sig ett vitt Lakan. Men han sprang sedan tväkt en omväg, och mötte ungdomsfloken. Han hade fiolen med sig, och sade att nu skulle det bli dans. Ungdomen var nu ej hägrade för dans, och hade spelmannen sett så mycket som de, så skulle han ej heller vilja ha dans eller spela vid kyrkan, sade de.

Väckelsångs by har s. k. kullt ett bra stycke söderut från byn, och där hade man för kor på sommarbete. På kvällarna gingo flickorna gå dit bort och mjölka, och då kunde pojkar ibland gå, och möta dem med dragspel, och vid ett vägskäl bleo det en stunds dans.

9. I Väckelsångs socken har under 1800-talet funnits flera framstående spelmän som trakterat fiol. Johan Jång bodde i

en ryggåsstuga söder om Väckelsång.
Den stugan är nu bevarad och uppförd
i Väckelsångs hembygdsparc. Johan Fång
var en bra spelman, som troddes kunna
en del mer än andra. Flemmansågaren
Johan Persson i Boarydudd brukade hämtas
för att spela vid bröllop och finare lekstugor.
En annan spelman brukar kallas Johansson
i Hultshagen i Höftestorp. Han var kunnig
i litet av varje, var en "allahångsmakare",
och brukade också bygga fioler.

En fiolspelar har man kallat Tune på Berga-
lund under Höftestorp. Han lär ha haft de
vackraste melodierna.

På 1870-talet eller mot slutet av 1800-
talet kom de första "bäljaspelen". Det var
tyska dragspel med "nellanbälj", och sedan
10. kommo de "äkta magdeburgare".

Dragspelet trängde undan fiolmusiken, för de dåtida enradiga dragspelet voro ju mycket lättare att lära frakva än fiolmusik till dansen i vågskålen vid början av 1900-talet var endast dragspelsmusik. Man sjöng och kallade rätt mycket förr, och en del gångtrallar m. m. har uppvecklarna, som själva spelar fiol, lyckats medteckna. Vid dansställningars numera kan ej ordnas med musik från ett ensamt dragspel, det skall vara hela musikkapell vid minsta nöjentiäff för ungdomen.

Till ungdomens nöjen förr i tiden kan nog räknas marknaderna. Till Linneryds marknad den tredje oktober skulle potatisen vara upplöskad för att de yngre skulle få komma till marknaden. Marknaderna i 11. Växjö var mycket ungdomsbesökta, och där

kunde ungdom från olika trakter komma
att träffas och bli bekanta.

Fiveckan, d. v. s. tiden emellan den tjugo-
fjärde oktober och den förste november, var den
sällsamt ungdomens glädjedagar.

I början av 1900-talet var det vanligt, att
när det skulle bytas i någon gård i byn,
då samlades byns ungdom där den kvällen
för att hjälpa till, att passa gyltan och ösa
luten på bykkaret. Där var då glädje och
munterhet och ibland även musik, och sedan
blevo de unga bjudna på kaffe.

Ungdomsträffar var också de s. b.
gångdagarna till främmande kyrkor.
Det var vissa dagar då ungdomen samlades
ihop för att gå till annan kyrka än deras
egen. Pingstdagen kommo ungdom från
12. andra socknar till Väckelsångs kyrka.

Det kom mycket ungdom från grannsocknen Limmersyd. På hemvägen hade man ett "pusteställe" vid ett vägshål, där man skulle ställas åt tväns håll. Där var munterhet och glädje, man bytte blomsterkoaster, som de unga då brukade bära. Den röda bondpionen brukar vanligen blomma vid pingst. Annandag pingst var gängedag. Lill Urskult och "Flöjarsönda" (Kristi himmelfärdsdag) var Tingsräsdagen.

Dessa kyrkliga gängedagar höll man på med till 1900-talets början. De uråldriga till sist till rena nöjesdagar. En del föreningar passade på att på dessa dagar ordna sina o. k. festtillställningar.

Men i Tingsås har man börjat återuppliva den kyrkliga seden de senare åren med musik från kyrkbornet och högtidsgud-

19. tjänst i kyrkan.